

DRAGO
KEKANOVIĆ

Privrženost

Copyright © 2021, Drago Kekanović
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

Mom Aleksandru posvećeno

Sadržaj

I	Beograd, novembar 1456..	9
II	Žiča, novembar 1429.	16
III	U manastirskoj konjušnici	23
IV	Siroti zečevi.	33
V	Zaboravi Dubrovnik	37
VI	Poslije, godinama poslije....	43
VII	Večera u Budimu	48
VIII	Smederevo i matematika	55
IX	Zabilješka arhivara.	68
X	Nesreća i sreća	71
XI	Sad ti vjeruj ili ne vjeruj	81
XII	Ima stvari o kojima se ne priča	86
XIII	Nismo daleko odmakli	92
XIV	Kužni grobovi	95
XV	Odlazak na Zapad	102
XVI	Neposlato pismo despotu, Celje 1451.. . . .	106

XVII	Druga strana brijega	113
XVIII	Uvjerljivo sam lagao	121
XIX	Kao muž i žena	123
XX	Zagreb, Zagreb	135
XXI	Jagica	142
XXII	U katakombama Gradske vijećnice	147
XXIII	Bunilo	151
XXIV	<i>Apostol</i> , Varaždin 1454.	159
XXV	Opsada Beograda	167
XXVI	Tragovi krvi u blatu	171
XXVII	Lutka	181
XXVIII	Monolog u mrklom mraku	189
XXIX	Ostalo je hronika	194
XXX	Lako je reći spavaj	202
XXXI	Bez naslova	206
XXXII	Zapis inoka Dimitrija, Kučevo 1492..	207
XXXIII	Epilog	209
	<i>O autoru.</i>	213

I

Beograd, novembar 1456.

Bio je to Olrik, niko drugi, niti njemu nalik. Muž naše gospodarice Kantakuzine Katarine Branković, grofice Celjske. Bijaše to, dakako, njegova okrugla glava sa salastim podvoljkom, ukoso odvaljena od lijevog ramena, s tri nedorečena zasjeka ispod desnog uva i ravnim rezom preko vrata. Da li je sjekaču ponestalo snage da završi zamah mačem, pa je morao sjeći i s druge strane, i da li je Olrik odmah izdahnuo ili je položen na kameni astal (za kojim sjedimo!) i priklan dobro odmjerenim udarcem, nije se dalo ustanoviti. U tome nam ni Ladislav Hunjadi, tankonogi mladac zlatne grive, nije bio od pomoći. O, naprotiv. Premda se taj događaj zbio prije dvije nedjelje u ovoj trpezariji beogradske kule, i premda od Ladislava niko nije zahtijevao da ponovo svjedoči, on je iz dana u dan mijenjao iskaz i sve nesuvislije protivurijećio onome što je juče, prekjuče, pa i maločas, svejedno, izrekao. A govorio je žustro i promuklo piskutavo, kao da ga nije napuštala jarost. I sve se više zapetljavao u preinakama nevažnih detalja. Čas se, tako, zaklinjao da je s grofom Ulrihom II Celjskim zapodjenuo samo kavgu, i da su s obje strane

pale teške riječi, jesu, ali da mu dvoboj, a kamoli ubistvo, nisu bili ni nakraj pameti. Onda je, opet, priznao da je s isukanim mačem namjeravao zaplašiti suparnika i natjerati ga da se odrekne prava na prijesto Ugarskog kraljevstva. U jednoj je varijaciji, primjera radi (a upozoravajući pisare da mu zapišu svaku riječ), u Olrikovim (kako ga Srbi i inače nazivaju) očima vidio strah užasnite zvijeri uhvaćene u klopku, a drugi put se kleo da je Olrik, u stvari, nasrnuo na njega i stjerao ga u čošak, pa nije imao drugog izbora nego da zamahne mačem. Na to bi, obično, uslijedili duga šutnja i priznanje da se on (kad bolje razmisli!) ničega ne sjeća; sve što se desilo, zbililo se u slijepom žaru borbe. Uzalud mu pokazujemo krvave tragove na kamenom luku, on nije vidio da je Olrikova glava odletjela kroz prozor. Da, truplo je palo na pod i zazvečalo, to je čuo, a onda i vidio da iz njega šiklja krv na sve strane, sve do njega, u ovom (evo, pokazivao je) uglu. Zatim bi pao na koljena i, po ko zna koji put, preklinjao Gospoda da mu podari oprost.

Kada su stražari preda me, napokon, istresli iz vreće Olrikovu glavu, Ladislav je isukao mač i istrčao iz trpezarije kao da ga neki preostali Turčin čeka iza ugla. Na naš poziv da zastane i potvrdi pred povjerenstvom da je ovo zaista glava nasljednog kneza Svetog Rimsko-Njemačkog carstva, namjesnika Češke, bana cijele Slavonije i namjesnika Ugarske, tutora malodobnog kralja i srpskog zeta, da ne nabrajam dalje, nije se osvrnuo. Ili jeste?! Uspomene su zamka, sjećanje vara, što sam stariji sve mu manje vjerujem, ali bih se mogao zakleti da se mladić ipak osvrnuo sa stravom u očima, a onda pobjegao, kao što već ljudi bježe od onoga čemu ne mogu umaći. Ostala mi ta slika.

Bilo kako bilo, meni nije trebala potvrda ubice da predam Olrikovu glavu ostalim članovima vijeća. Kada se ona

ponovo vratila do mene, triput sam se prekrstio i pokazao na dronjke kože na kojima se razaznavao krst u obliku sretne djeteline sa četiri lista. Sudije, sekretari i pisari, ili šta su već sve bili, nisu mogli sakriti olakšanje. O, jeste, pamte oni tu djetelinu, bolji im dokaz ne treba. Neko su vrijeme, udovoljavajući zadaći, okretali Olrikovu glavu na ovu ili onu stranu, a lako se ona, mada natrula i izgrizena zubčićima voluharica i puhova, onako bundevasta kotrljala po kamenom astalu, i svaki bi se put, iz bilo kog ugla gledano, na okrvavljenim dronjcima od podvoljka i vrata, ukazivala crna peča. Taj krst, sretnu djetelinu, peču, nazovimo je kako hoćemo, Olriku II Celjskom utisnuo je poljupcem niko drugi nego arhanđel Mihailo, dok je kao dječak spavao ispod lisnate krošnje divljeg kestena u rodnom Krškom. Svi smo znali tu priču. I do mene je došla fabula o arhanđelovom namjesniku na zemlji, davno. Prije tridesetak godina, zapravo. U Smederevu. Kada su Brankovići opremali mladenku Kantakuzinu za odlazak u daleko Celje, svom ženiku. Koliko je tu bilo radosne trke i požurivanja! Ne, daleko bilo, nisam učestvovao u toj veseloj pometenosti na dvoru despota Đurđa Brankovića i svatovskom slavlju što kćerku udaju za uglednog muža; tada sam bio samo despotov sokolar, sluga, uostalom. A sada odrubljenu glavu tog uglednog muža pomno pregledavaju vijećnici i popisuju svaku sitnicu: za širinu palca duboko nagrižen desni obraz, rascijepljeno lijevo uvo, desno oko ispalo iz duplje i palo sve do okrvavljenih usnica, do korijena odgrizen vrh nosa, struk kose, ma šta struk – cijeli grumen kose zajedno s kožom iščupan (!) iz tjemena, i šta sve ne. Jedva sam dočekao da završe. I da odmaknem od sebe glupave primisli kako ni arhanđeli u našem vijeku više nisu savršeni, kako su postali nepažljivi i aljkavi, i slične bedastoće. A olakšanje koje me je preplavilo potpisom i pečatom

na zapisniku bilo je slično onome davnom, smederevskom: kada je šarena i glasna svadbena povorka s Kantakuzinom i dvjesta dvorkinja, vojnika i sveštenika prevalila brijeg i zamakla u prvu udolinu, i više se nije ni čula ni vidjela.

Ostale su mi, doduše, još dvije obaveze. Prva: da Kantakuzini pošaljem glas da se spremamo na povratak u Celje. I druga: da pozovem zarobljene turske ljekare i da im naredim da Olrikovu glavu prišiju na njegovo truplo. Provjereni vještaci da mrtvima prišivaju udove i glave, već prema potrebi, tako da izgledaju kao da su nepozlijedeni, cijeli i juče preminuli, odmah su se prihvatili posla.

S Olrikom u metalnom kovčegu, opremljeni za povratak, dugo smo, međutim, čekali da se grofica Celjska oglasi iz svoje odaje za tihovanje. Imao sam, dakle, vremena da se na miru zapitam kako je njen, vazda promućurni supružnik, tako naivno pao u zamku svojih najljućih protivnika, i to baš sada kada se popeo tako visoko i prestigao mrske Habzburgovce, jednom zauvijek, činilo se?! Zašto je tako glupo postradao? Šta ga je zavelo?! Zar nije čuo da je pao Konstantinopolj, i da su Turci krenuli na Zapad?! Ukoliko se previše zanio tutorskom ulogom koju mu je povjerila kraljeva udovica, rođena tetka Barbara Celjska, da dječaka Ladislava Posmrčeta dovede na upražnjeno kraljevsko prijestolje, nimalo ga to ne opravdava što je tako kobno zakasnio da brani Beograd! On, u boju uvijek prvi, nikad zadnji! I kako je smetnuo s uma da mu stari neprijatelji Hunjadijevi nikada neće oprostiti što je mladi kraljević baš svog tutora, između tolikih ugarskih velmoža, imenovao za namjesnika Ugarskog kraljevstva? Kako nije pomislio da će ga još više zamrziti? Na što je mislio toga dana kada je, uprkos nagovorima da nikako ne prelazi rijeku i da ne ulazi u Beograd, koga su uostalom već obranili Ugri (s ponešto

križara i Brankovićevih oružnika), i propovjednik Ivan Kapistran, ratnik samo s križem u rukama, konačno, čije su se herojstvo i odlučnost da brani grad pretvarali iz sata u sat u golemi plameni (krstoliki?!) štit obrane od nevjernika, koji se poslije, iz sata u sat, takođe, pretvara u nezaborav i legendu koja će još obasjavati naraštaje i naraštaje onih koji nisu potpali u tursko ropstvo? I kako je naumio da pobjedu i slavu živog sveca pripiše dječaku-kralju, a i sebi, naravno? Ta držao je pod svojom vlašću Štajersku, Kranjsku i Korušku, Slavoniju i Zagorje, pa mu ni to nije bilo dosta već je poželio i Ugarsko kraljevstvo! Zar je zaista bio toliko slavohlepan? Da nije prepoznao nijedan znak urote čim su Ugri s pretjeranom radošću primili mladog kralja?! Došao mu je, uostalom, i jedan Ugrin, izdajica, kakvih se uvijek i među svima nađe, koji mu je ponudio pomoć u bijegu, ali je on s prezirom odbio njegovu ponudu i otišao na zajedničku jutarnju misu. Ali ni tada, kada ga je Hunjadijev savjetnik pozvao u vojničku trpezariju, ništa nije posumnjao, već je poslušno pošao za njim. Tek kada se našao oči u oči s Hunjadijevim i Siladijevim vojnicima, shvatio je da odavde neće izaći živ bez žestoke borbe. Ali, bio je sam, bez pratnje, a njih je desetorica. Njegov pokušaj da ih pridobije riječima, popraćen je smijehom. Na njihovo pitanje (a čuo sam od povjerljivih svjedoka, i takvih se uvijek nađe!): zašto sad, kad ima ionako previše, poseže i za njihovim posjedima u Ugarskoj, mogao je odgovoriti kako je i odgovorio: da ne osjeća nimalo krivice, i da se samo pokorava volji svog kralja i kršćanskoj vjeri. Na što su se Ugri, i to sam doznao, grohotom nasmijali kao da gledaju predstavu putujućeg cirkusa. Onda su povadili oružje. I Olrik je isukao mač, prekasno.

A za toliko otezanje i odugovlačenje Kantakuzine Katarine grofice Celjske da napustimo konačno Beograd, nisam

imao razumijevanja. Preda me su tih dana u beogradskoj tvrđavi istresli 87 (sve je zapisano i potpisano) odsječenih glava, i možda sam bio umoran od tolikog prisustva smrti, svakako sam bio umoran, ali mi nikako nije ulazilo u glavu da ona sada satima jeca (a dan odmiče i magla pada na Savu) nad čovjekom koji joj je donio samo bol i patnju?! Ali što ti znaš o ljubavi između muškarca i žene, muža i supruge, stotinu sam puta, zatim, upitao samog sebe. I svaki put odgovorio: ništa! Ništa! Volio sam Kantakuzinu bezgraničnom ljubavlju (baš tako zapiši, Dimitrije) i istom strašću koja nas je davno spojila u jedan, ili, možda, dva zagrljaja i poljupca. A da sam je razumio, nisam. Da Olik i Kantakuzina odavno nisu bili u pravom braku, onako kako ga ljudi zamišljaju, jer je Olik odavno nju zapustio kao supružnicu i ženu, i da godinama samo nakratko svraća u Celje, Varaždin i Zagreb, prepuštajući *pametnoj Grkinji*, kako ju je uvijek (priznajem) ponosno nazivao, da vodi brigu o njegovim gradovima, dvorcima i posjedima, i da se sad, poslije toliko žena koje su mu sjele u krilo, kao da je sišao s uma, zaljubio u nekakvu Ciganku u bečkom predgrađu i tamo skrasio, pa više i ne svraća u celjski dvorac, već šalje samo glasnike kada mu ponestane novca. Uza sve što je znala i morala znati, Kantakuzina mu je ostala vjerna, a lijepa i zamamna, i to zapiši, Dimitrije, oči moje, pero moje, kao ruža u posljednjem cvatu.

„Pomolimo se Bogorodici prije puta, oče Gerasime, za grešnu dušu mog Olika“, pozvala me je, napokon.

Odmah sam pao na koljena, nekako mi se čini da sam bliži Bogu ako klečeći molim, ali ma koliko se usrdno obraćao Vladičici, nisam mogao prigušiti zveket čizama i glasove vojnika koji su hodnikom pronosili odsječene glave, kao da iznose natrule misirače. I mrzio sam samog sebe što ih čujem, i što se ne mogu predano moliti za pokoj duše čovjeka

kog sam, nije teško pretpostaviti, prezirao iz dna duše, ali koji ima pravo da ga supruga molitvama isprati na drugi i, kažu, bolji svijet. Pokušavao sam sad svim silama da se pridružim njenoj molitvi, ali nije išlo. Nikako. *Roditeljko jednog od Trojice, ne primi mi ovo za grijeh, šaputao sam, uznesi me do trećeg neba, Presveta, pošalji oblak svjetlosti ovoj ovci izgubljenoj, ne daj me onima što su u sjenci, pošalji mi rosu da ugasi plamenu peć, utišaj more i vjetrove, ne daj me mraku*, nabrajao sam i pokušavao se usredsrediti na molitvu, ali opet nije išlo. *Oprosti, Vladičice čista.*

Kantakuzina se lomila u ramenima i, gutajući riječi molitve, neutješno jecala. Ne, nije me začudilo što su brzo priskočile dvorkinje Stanija i Stojna i pomogle joj da se nasloni na njih. Užasnula me je spoznaja da sam ponovo zakazao kao pratilac, i da je dužnost opet zakočila želju. Ramenom sam bio naslonjen na njena uzdrhtala koljena, obrazom sam joj dodirivao obli kuk, bio sam joj najbliži, Stanija i Stojna su, uostalom, stajale iza naših leđa. Šta me je onda prikovalo za kameni pod?! Zar joj nisam mogao ponuditi grudi da se na njih osloni? Zar nisam?! A nisam.

II

Žiča, novembar 1429.

Zagrnuta grimiznom bagrenicom ukrašenom dragim kamenjem i biserima i sa pozlaćenom krunom preko čela, djevojčica je potrčala prema nama. Nakon pet-šest koraka je zastala i predala bagrenicu prvom dvorjaniku. Tako nas je dočekala: obradovana i nasmijana, u nebeskoplavoj dugoj haljini o koju se saplitala u trku. Tamo, sa Žičom iza njenih leđa, u zalasku jesenjeg sunca i sjenkama manastira, toliko zagasito crvenih zidova kao da su zaista obliveni zgrudvanom krvlju svetitelja. Ona, Kantakuzina, kćerka despota Đurđa Brankovića, otrokovica mojih godina.

Mog oca Jeronima, našeg magarca Danijela i mene, s dva sokola u kavezima preko njegovih leđa, stražari su zaustavili u usjeku puteljka i nisu puštali ni korak bliže, pa se djevojčica, u stalnoj borbi da joj svečana haljina ne ometa kretanje, i da kako-tako izbjegne jaruge na puteljku, poprilično morala potruditi da stigne do nas. Malo je onda, opet, zastala, da uhvati dah i da se blago nakloni mojem zbunjenom i pokislom ocu, u zgužvanoj i blatnjavoj dubrovačkoj nošnji. On se toliko smeo da se nije stigao ni sagnuti u naklon, a

kamoli da zatvori razjapljena usta i barem smakne kapu s glave. Ali, njoj to nije zasmetalo, zakoračila je i pogladila nakostriješenog i zaprepaštenog Danijela preko glave i vrata. Onda je stala preda me. Stupila je, bolje je reći, na dva-tri koraka do mene. I sad bih se mogao zakleti da me nije ni pogledala, ni okrnula pogledom, kao da me nema, jer je širom rastvorenih očiju i s rasplamsalim ushićenjem zurila u sokolove. Preko čijih sam glava, priznajem, zaboravio prebaciti kapice, pa su se i ptice, iako užmurane i smorene od duga puta, znatiželjno zagledale u ljepuškastu rumeno lice i rascvale usnice koje im nešto guguću, guću i šapuću, pijuću i cokću. Brzo su, međutim, rastresle perje, posložile krila i ustobočile se, spremne na svaku naredbu nove gospodarice, princeze sa zlatnom krunom.

Meni se učinilo da ljepšeg dočeka nismo mogli poželjeti u Raškoj, ali je otac, dok je Kantakuzina još trčala prema nama, uvjeren da smo se našli usred neke dugočasne dvorske ceremonije u manastiru srpskih kraljeva, stigao promrsiti kroz zube kako smo stigli u pogrešan čas i pogodili *ko prstom prkno*. Zašto sam podigao sokolove iznad glave i odskočio, odmaknuo se u stranu, ni danas ne znam. Ali, izmaknuo sam se, kao da uzmičem od neočekivane razbojnice koja mi je naumila oteti blago, i sakrio se iza oca, ispod magarca. I tu sam, namaknuvši napokon kapice na ptičje oči, što klećao, što čučao. Kantakuzina se nasmijala mom kukavičluku i mojoj sebičnosti, ili šta je to već bilo, da je iznenada takođe sjela ispod magarca, a u pregibu se i migoljenju da bude bliže pticama, sudarila s mojim čelom, nosom, usnama, jednom, pa još jednom, tako da smo se sljubili i usnama i slinom i zubima i jezicima, na što se iskreveljila, zakolutala očima i isplazila mi jezik, na način na koji odrasli plaše malu djecu. A ja samo što nisam zajecao od bijesa i stida.

„Vi ste telo moje duše!“, gugutala je sokolovima.

U međuvremenu je, iz dubokih sjenki manastira, izmisljela despotica Jerina s Marom, Stefanom i Đorđem, svi su bili u najsvečanijim odorama i svi su je dozivali. Kao da je naglo ogluvjela, ona nije obraćala pažnju na to što joj dovikuju majka, sestra i braća, svaki sa svojim sokolom na zapešću, zgureni zoograf, takođe, koji je odjednom istrčao, zapomagao i psovao više na grčkom nego na srpskom. Taj je trabunjao da će, ukoliko se mlada gospođica ne urazumi i odmah vrati u pripratu, biti odgovorna za smrt monaha i zatiranje manastira na Svetoj gori, jer Turci traže otkupninu da ih ne napadnu i porobe.

„Dolazim, evo me, stižem“, obećala je ona, na grčkom takođe. „Ali tek onda kada još jednom vidim svoje sokolove, neću pre“, uslovila je na srpskom.

„Neka im ovaj dubrovački mamlaz skine kapice s očiju, jer nisam završila razgovor s mojom dušom“, rekla je.

I tada su nam se prvi put ukrstili pogledi.

Mogao sam prešutjeti, ali nisam, morao sam izlanuti, brišući nos:

„Otkad to duša ima tijelo, kozo jedna!?“

„Oduvek, magarče! Samo što retki to znaju!“, odbrusila mi je. „Ljudi su toliko zgranuti dolaskom smrti i umirućem tela, da na dušu uvek zaborave! I onda ne vide da smrt potire samo telo, a da nikad ne može doskočiti duši, i da joj ona uvek izmakne. I šmugne, budalice, pre nego što ona zamahne kosom, pretvori se u mrava, komarca, leptiricu, koja je u tom času izletela u noć. A posle će se vraćati, da ti pokažu da smrti zapravo nema, samo ti nećeš razumeti, blesane, da mrtvi nikud ne odlaze i da se uvek vraćaju.“

„Melješ gluposti!“, rekao sam.

„A ti si mi mnogo pametan!“, zasmijala se i povukla me za nos. „Pazi da ti ne iscuri sva pamet!“, zagrcnula se od smijeha.

Na svu sreću, magarac se uzvrpoljio i ošinuo nas repom. Znao sam Danijela. A siguran sam da je i on, na svoj način, znao da ne mogu izaći na kraj s tako bezočno drskom sagovornicom; uplašio sam se da će se još i prolitati na našu zavadu. Ali, nije. Bi taj, inače. Ali mu je na moju sreću u trbuhu kruljila glad.

Neočekivano, Kantakuzina je na časak zašutjela, a onda mi se osmjehnula, zavodljivo i vragolasto, moglo bi se reći. Ali je mene taj prijetvorni osmijeh podsjetio na prenemaganja mojih triju sestara: kada god bi me snubile da stanem na njihovu stranu. Bio sam tada u jedanaestoj ili dvanaestoj, ponavljam, ali sam razumio što je posrijedi. Na dugom hođu od Dubrovnika do Raške, čak su se i mom nepovjerljivom Jeronimu potkrale nesuvisle rečenice, koje sam, poslije, trebao uklopiti u mozaik istine. A sva je istina da su sokolovi naručeni kao miraz za udaju najmlađe despotove kćerke rumenih obraza u neku daleku i stranu zemlju na Zapadu, svakako na Zapadu. Sve je to (otkud?!) znao i moj otac. A zbog toga smo tako dugo odlagali taj put u Srbiju (za Jeronima Raška nije postojala), sve dok se u našoj radnji (škatulja puna ptica, šta radnja) na Pilama nije pojavio crnomanjasti kosooki mladač s dva prelijepa sokola, svakim u svom kavezu, sokolom i sokolicom, zapravo, s dobrom ponudom i prihvatljivom cijenom. Sve je na njemu ukazivalo da je u bijegu, i da će prihvatiti svaki iznos dostatan da se ukrca na prvi brod u gruškoj luci. Toliko mu je otac, iako smo razumjeli tek poneku tursku ili aramejsku riječ, i isplatio. Odustavši čak i od dobrog trgovačkog običaja da se cjenjka, što je za mene graničilo s čudom. Tada smo se tek otisnuli u srpsku nedodiju. Kada sam pogled ukrstio s očevim pogledom, on

je, na moje zaprepaštenje, klimnuo. Pokorni je sin smaknuo kapice s glava sokolova. A Kantakuzina je zagrgoljila:

„O, mili moji leptotani! Došli ste, došli!“ , samo što nije kliknula. „A kako da ih zovem, trgovče?!“ , upitala je Jeronima. „Sokolovi obično imaju imena.“

Ni Jeronim, a ni ja nismo znali njihova imena, jer toliko nismo razumijevali ni turski ni aramejski (ako je to bio turski ili aramejski?!), mada je momak stalno ponavljao dvije riječi, obraćajući se čas sokolu, čas sokolici, kao da ih moli za oprost, jedva smogavši snage da iskorači na ulicu.

„Ni-ko-i-Ni-ka“, promućao sam, a zamucam uvijek kad nešto slažem, mada sad nisam lagao, jer sam baš tako, sjećajući se slogova bolnog oproštaja, pored iznosa dukata, upisao njihova imena u našu knjigu računa.

„Niko i Nika! O, kako lepa imena!“ , uskliknula je i ispružila ruke prema meni, sokolovima, ako ćemo pravo.

Ja sam u naručju još uvijek držao kaveze i nisam razumio što ona sad namjerava s tim ispruženim rukama.

„Pomozi mi da ustanem, pametnjakoviću!“

Spustio sam kaveze, zaobišao sam Danijela i uhvatio je za ruke. Nespretno, međutim, kakvog me je Bog dao, pokliznuo sam se i povukao je za sobom; da nije bilo Danijela i njegovih leđa, pali bismo u blato. Ovako je ispalo još pogubnije: Kantakuzina je s radosnom vriskom svom težinom pala na moja prsa i još me obgrlila objema rukama oko vrata da održi ravnotežu. I opet smo se sudarili čelima, nosevima i usnama, tako da su nam zazvečali zubi. Što je njoj, ma koliko bilo bolno, bilo i smiješno. Kada se odmakla dva-tri koraka, ceremonijalno se naklonila i rekla:

„Ja sam Kantakuzina. A kako je tebi ime?“

„Dam-jan!“ , nekako sam promućao.

Na to se ona opet zasmijala:

„Damjan?! Ti da si – *Damianos*?! Pobjednik i krotitelj?! Pogrešno su ti ime dali, bedni sokolaru! Promeni ga!“

Htio sam joj odvratiti da mi ne mora prevoditi što moje ime znači na grčkom, ali sam se nekako suzdržao. Htio sam joj, zatim, reći da se ne raduje prije vremena svojim sokolovima, jer da tek predstoji lov na zečeve i prepelice, lisice, možda, ili šta će im njen otac, despot Đurađ, podmetnuti kao mamce ne bi li, prije kupovine, provjerio njihovo lovačko umijeće. U ušima su mi odzvanjala očeva mrmoljenja: *Đurađ je vitez, među prvima, a takvi koje Dubrovnik svečano dočekuje i još im se klanja, ne kupuju mačka u vreći, njemu ne možeš prodati muda pod bubregu, moj brajko, ima taj sokolova, orlova i jastrebova na izbor, i možemo se samo moliti Bogu da ovi naši sirotani prežive među njegovim grabljivcima*. Na pola staze do manastira, Kantakuzina se iznenada okrenula i potražila pogledom sokolove. A i bolje je da nije potražila moje oči: u njima bi pročitala samo zaleđenu zebnju od poraza u sutrašnjem nadmetanju: neuspjeh naših sokolova bio bi propast za bolesnu majku, i za tetku Jelku, i za brata Vlaha i za moje tri sestre. Ni Jeronim, dovoljno sam ga okrznuo pogledom, više nije bio uvjeren da će se ostvariti ono o čemu je buncao u snu: da ga je sreća ponovo pogledala i tutnula mu u ruke srebro i zlato, koje će daleko nadmašiti visinu pogodbe s despotom; i u snu je, da, moj otac trgovao, i nikako se nije mogao dogovoriti sa samim sobom da ne precijeni, a da opet i ne spusti previše, i ne ispadne – loš trgovac i budala; jedno je pobratimstvo, a drugo je novac.

S vrata hrama, međutim, Kantakuzina se ponovo okrenula i opet se iskrevljila od uva do uva i, mašući dlanovima iznad glave, nasmijana, pokazala mi „magareće uši“. E, to joj nisam mogao ostati dužan: i ja sam njoj isplazio jezik i

pokazao „kozje uši“. I dobio takvu ćušku od Jeronima da sam se jedva održao na nogama.

Tako smo se, eto, upoznali. I tu ćemo stati, Dimitrije, za danas je bilo dosta. Šuti, ne rogobori, nema ništa ružnije za čuti nego kad nijemak glagolja s patrljkom jezika, i pusti me da uživam u davnim slikama. Ovdje sunce, iako smo na jugu, ne čini li ti se, prebrzo zalazi. Lijepo je ovdje, među brdima, zar nije? Ne, ne moraš mi ih opisivati, slijep sam, ali ne zaboravi da vidim, *vidim* na svoj način i osjećam toplinu ovih kamenih gora. Toplo mi je, i lijepo. Valjda sam ostario na ovom putu. Ljudi na putu brže stare, pa se i meni to dogodilo. Ne znam. Znam samo da je vrijeme da osušiš pero i sklopiš divit, jer više nije vrijeme za slova. A i ne bih htio da me jednog dana prokuneš kako si iskapao oči u sumraku zapisujući uspomene i kazivanja jednog slijepog i ishlapjelog starca koga su ti manastirski oci povjerali na brigu.